

PLANINARSTVO

PLANINARSKE OBILAZNICE I KONTROLNE TOČKE

BERNARD MARGITIĆ i ALAN ČAPLAR, Zagreb

POLA STOLJEĆA PLANINARSKIH OBILAZNICA

Ne tako daleke 2007. godine navršit će se pola stoljeća od otvorenja prve planinarske obilaznice u Hrvatskoj, Slavenskog planinarskog puta (SPP). Kad se nakon njegova otvorenja pojavilo još nekoliko obilaznica, planinari su rado prihvatili taj oblik planinarenja. Prije Domovinskog rata, obilazak planinarskih transverzala, kako smo ih tada nazivali, bio je vrlo popularan, a nakon rata obilaznice su, uspostavom HPO-a, ponovno doživjele svoj uzlet.

U gotovo pola stoljeća od otvorenja SPP-a otvoreno je u Hrvatskoj oko stotinu obilaznica. Neke od njih danas su neaktivne i zapuštene, no velik broj starijih obilaznica i danas se obilazi, a stalno se otvaraju i nove.

Kao nadgradnju transverzalnog planinarenju, PD »Željezničar«, u Zagrebu, utemeljilo je 1976. natjecanje »Planinar – transverzale«. Natjecanje je imalo deset stupnjeva, u njemu je sudjelovalo 670 planinara iz 110 planinarskih društava, a najviši stupanj, za stotinu obilaznica, osvojilo je do

1991. tridesetoro planinara. Početkom Domovinskog rata natjecanje je ukinuto, a 2001. godine obnovljeno je pod nazivom »Gojzerica«.

ŠTO JE SVRHA PLANINARSKIH OBILAZNICA?

Unatoč njihovu velikom broju, čini se da i danas postoje nedoumice o tome što su planinarske obilaznice i što je njihova svrha. Poznato je da neki planinari zaziru od njih i općenito od skupljanja žigova, neki žigove prikupljaju polako i usput, a ima ih koji jure od vrha do vrha ne bi li što prije stekli uvjete za osvajanje znački.

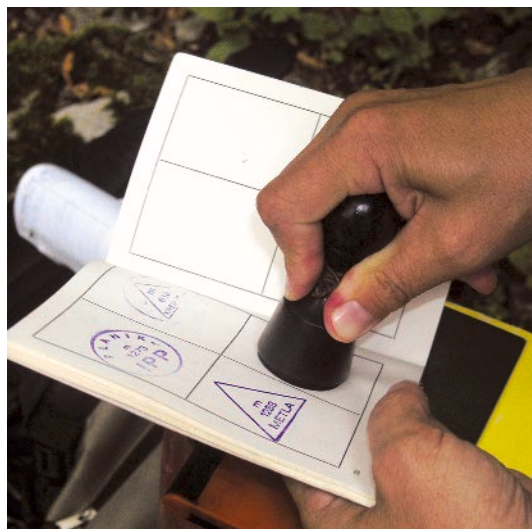
Treba priznati da je danas mnogo lakše automobilom prići mnogim ciljevima u planinama nego što je to bilo nekada, a ima i obilaznica koje degradiraju planinarstvo time što su sve kontrolne točke dostupne automobilom. S druge pak strane, treba istaknuti da su planinarske obilaznice idealan način za izbor ciljeva za planinarenje, te da planinari koji ih obilaze, u pravilu, najbolje poznaju naše planine. Naime, onaj tko nema posebnog motiva za posjet udaljenim ili teže dostupnim vrhovima, obično poduzima samo lakše izlete u bliža gorja i na taj mu način ostaju nepoznate ljepote daljih krajeva.

Puko skupljanje žigova i slikanje na vrhovima, dakako, nije cilj planinarskih obilaznica, već im je temeljni cilj dovesti planinare na određena lijepa mjesta u planinama, motivirati ih da upoznaju nešto što još nisu posjetili ili ih dovesti na mjesta koja vrijedi ponovno posjetiti.

Ne treba zaboraviti da planinarske obilaznice, osim za planinare koji ih obilaze, imaju istodobno i važnu ulogu za planinarska društva koja o njima brinu. Kvalitetna obilaznica, s urednim žigovima i markacijama, te dobrim dnevnikom, pruža lijepu sliku o aktivnosti i ozbiljnosti društva koje ju je osnovalo. Isto je tako jasno da loše osmišljena, nezanimljiva i zapuštena obilaznica ne služi na čast ni regiji kroz koju vodi, ni društvu koje o njoj »brine«.

DOSADAŠNJA DEFINICIJA I KATEGORIZACIJA

Iako je svakom planinaru uglavnom poznato što su planinarske obilaznice i čemu služe – i premda taj oblik planinarenja postoji već gotovo pola stoljeća – još i danas ima brojnih nejasnoća i otvorenih pitanja. Prvo je među njima, ni manje ni

Utiskivanje pečata na kontrolnoj točki

foto: Alan Čaplar

više, što je to uopće planinarska obilaznica (definicija) i kakve sve obilaznice postoje (kategorizacija).

U dosadašnjoj se praksi planinarska obilaznica definirala kao planinarski put na kojem su zadane kontrolne točke (KT). Iz toga je, prema rasporedu KT, slijedila podjela na linijske, kružne i točkaste obilaznice, a KT razvrstavale su se na obvezne i neobvezne. Takva se podjela uglavnom koristi i danas, no nije teško uočiti da ima brojne nedostatke, pa bi je zbog toga trebalo zamijeniti novom podjelom, koja bi bolje odgovarala stvarnosti. Navest ćemo samo neke nelogičnosti koje slijede iz (do)sadašnje podjele:

- Planinarska obilaznica po prirodi stvari uopće ne mora biti put, već je najčešće splet putova ili samo zbir kontrolnih točaka. Sve je više obilaznica koje nemaju zadane trase (tj. puta), a prva među njima je Hrvatska planinarska obilaznica.
- Podjela na linijske, kružne i točkaste obilaznice također je nedostatna i neprecizna. Po prirodi stvari i kružni je put zapravo linijski put koji samo ima posebnost da počinje i završava otprilike na istom mjestu. Moglo bi se čak reći da kružne obilaznice nikad ne završavaju na istom mjestu, jer bi to značilo da treba dvaput utisnuti žig na nekoj točki – na

početku i na kraju obilaska. Nadalje, po toj logici bi trebalo u podjelu uvrstiti još i polukružne (potkovaste), trokutaste, osmičaste (npr. Pl. put »Velebnok«) i tko zna kakve još geometrijske oblike obilaznica. Na koncu, činjenica da je neka obilaznica »linijska« ili »kružna« nije njeno bitno obilježje.

- Treba primijetiti da je u posljednjih nekoliko godina otvoreno nekoliko obilaznica koje se ne mogu svrstati ni u jednu dosadašnju kategoriju, jer nemaju zadane KT (obilaznice tipa »30 vrhova za 30 godina društva« i sl.). Za takve se obilaznice ne može reći da su točkaste, jer točke koje treba posjetiti nisu određene, već su određeni neki drugi uvjeti za stjecanje priznanja.

Slične se nejasnoće javljaju i pri podjeli kontrolnih točaka. Dosad su se KT u pravilu dijelile na obvezne i neobvezne. Neobvezne KT je imalo svega nekoliko obilaznica (npr. Goranski pl. put), pa se 99% svih KT nazivalo obveznima. Međutim,

i tu se javlja problem u tumačenju: kako nazvati kontrolne točke na obilaznicama poput Samoborske ili HPO-a, na kojima obilaznik sam odabire KT koje će obići, a za priznanje ih ne mora obići sve. Za takve se KT ne može reći da su obvezne, jer bi to značilo da obilaznik neizostavno i obvezno MORA ih posjetiti da bi dobio priznanje.

Nadalje, otvara se pitanje imaju li već spomenute obilaznice tipa »30 vrhova za 30 godina društva« uopće kontrolne točke i, ako ih imaju, kako ih kategorizirati. Takve obilaznice nemaju zadane KT, već zapravo imaju samo zadane uvjete za značku (npr. treba prikupiti 30 žigova s bilo kojih 30 vrhova).

Zbog takvih nejasnoća, nameće se potreba da se stare definicije pojmova *planinarska obilaznica* i *kontrolna točka* i prateće podjele zamijene novima. Podjela koju ćemo u daljnjem tekstu predložiti već se koristila i potkrijepljena je mnogim primjerima u priručniku natjecanja »Gojzerica«, koji je izdalo HPD »Željezničar« iz Zagreba.

**Tuljac s pečatom na
vrhu Žbevnice
foto: Alan Čaplar**

UVJETI ZA PLANINARSKU OBILAZNICU

Da bi planinarska obilaznica bila valjana, smislena i upotrebljiva, mora zadovoljavati sljedeće uvjete:

1. Mora imati osnivača ili upravljača. To može biti planinarsko društvo ili druga pravna osoba, ali ne može biti pojedinac ili neformalna skupina planinara. Većinom su to planinarska društva, ali i nacionalni planinarski savezi, županijski ili regionalni planinarski savezi, turističke zajednice i dr.
2. Ako obilaznica ima zadanu trasu, ona mora biti markirana i održavana. Točkaste obilaznice moraju imati markirane prilazne putove do svake kontrolne točke. Kontrolne točke moraju biti jasno i jednoznačno obilježene.
3. Mora imati dnevnik ili karton za utiskivanje žigova, a u njemu tiskana pravila za obilazak i uvjete za dodjelu priznanja. Kao dokaz obilaska služi otisak žiga KT u dnevniku ili kartonu obilaznice ili fotografija ispred KT.
4. Obilazak KT treba biti dozvoljen i moguć tijekom cijele godine i ne smije biti vremenski ograničen.
5. Posjetitelju koji dokaže svoj obilazak u skladu s uvjetima obilaznice upravljač dodjeljuje značku ili pisano priznanje, a obilaznike kojima je dodijeljeno priznanje upisuje u evidenciju obilaznika. Neki osnivači umjesto značke ili pisanog priznanja dodjeljuju bedž, skulpturu ili kakav drugi predmet, a neki samo evidentiraju obilaznika ne dodjeljujući priznanje.

Osnivači se ne bi trebali prihvaćati otvaranja novih obilaznica ako ne mogu osigurati sve uvjete, a napose ako ne mogu osigurati izdavanje kvalitetnog dnevnika, značke i opremiti KT žigovima, te urediti sve pristupne putove. Planinarska obilaznica ne smije biti projekt kratkoga daha, već trajna obveza i ujedno odraz kvalitete planinarskog rada osnivača i upravljača. Olako otvorena pa brzo zapuštena planinarska obilaznica pruža lošu sliku o osnivaču i ne služi temeljnoj svrsi: predstavljanju zanimljivih odredišta u nekoj planini ili regiji.

Prije otvaranja nove obilaznice osnivač se treba obratiti Komisiji za planinarske putove HPS-a radi uputa i odobrenja. Komisija vodi evidenciju registriranih planinarskih obilaznica u Hrvatskoj. U pripremi dnevnika tehničku pomoć osnivačima pruža Komisija za promidžbu i izdavačku djelatnost HPS-a.

DEFINICIJA I KATEGORIZACIJA PLANINARSKIH OBILAZNICA

Planinarsku obilaznicu čine planinarska odredišta povezana u smislenu cjelinu, za čiji obilazak upravljač nagrađuje i evidentira posjetitelje koji ispune zadane uvjete. Obilaznica može biti put, splet putova, zbir međusobno nepovezanih točaka u planinama ili planinarsko natjecanje bez određenih točaka, ali s nekim drugim uvjetima obilaska. Obilazak se potvrđuje otiscima žigova smještenih na KT u dnevnik ili karton obilaznice ili fotografijama obilaznika pored prepoznatljivih obilježja KT.

S obzirom na prostor koji obuhvaćaju, obilaznice mogu biti lokalne, regionalne i državne. Osim toga, mogu biti i međudržavne, ako prolaze kroz dvije ili više država.

Prema duljini puta i vremenu potrebnom za obilazak, mogu se podijeliti na jednodnevne, dvodnevne i višednevne.

Ako su KT zadane, onda prema njihovom rasporedu obilaznica može biti vezna ili točkasta. Osim toga, postoje i obilaznice bez zadanih KT (izborne obilaznice).

- Na **veznim obilaznicama** KT su povezane planinarskim putovima tako da se nadovezuju jedna za drugom (Velebitski pl. put, Kapelski pl. put). Redoslijed obilaska KT uvijek je proizvoljan, no u pravilu ih je najpogodnije na veznim obilaznicama obilaziti slijedom koji je predvidio osnivač. Vezne obilaznice najčešće su linijskoga ili kružnog oblika.
- Na **točkastim obilaznicama** KT su zadane i raspoređene na nekom području, ali nisu me-

đusobno povezane planinarskim putovima, već svaka KT ima jedan ili više vlastitih prilaznih putova (HPO).

Uz te, postoje još i **obilaznice s izbornim KT**. To su one koje nemaju poimence navedene KT, pa ih izabire sam obilaznik, skupljajući otiske žigova prema određenim pravilima obilaznice do stjecanja uvjeta za priznanje (Nagrada planine, Pl. obilaznica Dvadesetica, 10 vrhova za 10 godina PD »Obruč«).

Na nekim je obilaznicama jedna ili nekoliko KT određeno kao kod točkastih obilaznica, a ostale izabire obilaznik.

DEFINICIJA I KATEGORIZACIJA KONTROLNIH TOČKA

Definicija: Kontrolne točke su točno određena planinarska odredišta koja obilaznik treba posjetiti i posjet zabilježiti žigom u dnevniku obilaznice ili fotografijom ispred prepoznatljivog obilježja KT. Obilaznica može imati obvezne, uvjetne i neobvezne KT, a ima ih koje nemaju određene KT, nego su pravilima postavljeni uvjeti za priznanje. Kontrolne točke razlikuju se prema naravi i statusu.

Prema naravi, KT su planinski vrhovi, planinarske kuće, ugostiteljski objekti ili seoske kuće, stare gradine, vjerski objekti, odašiljači, povijesni ili kulturni spomenici, spomenici prirode, speleološki objekti, slapovi, izvori i slično.

Prema statusu, KT mogu biti obvezne, uvjetne, neobvezne i izborne. Obvezne, uvjetne i neobvezne KT osnivač obilaznice poimence navodi u dnevniku, a izborne obilaznik bira prema zadanim uvjetima obilaznice.

- **Obvezne kontrolne točke** su one koje obilaznik neizostavno mora posjetiti da bi stekao pravo na priznanje. Kod nekih su obilaznica sve KT obvezne, a kod nekih osnivač određuje da je jedna ili nekoliko KT obvezno, a ostale KT obilaznik odabire samostalno prema uvjetima planinarske obilaznice.
- **Uvjetne kontrolne točke** posjećuju se uz neke posebne uvjete, najčešće tako da se od predloženih KT posjeti najmanje onoliko koliko je uvjetovano za priznanje. To znači da

nije obvezno posjetiti sve uvjetne KT, već samo onoliko koliko je određeno pravilima obilaznice. Takve KT imaju npr. Samoborska i Hrvatska planinarska obilaznica.

- **Neobvezne kontrolne točke** su zanimljiva mjesta u planinama koje osnivač obilaznice predlaže običi usput, prilikom obilaska obveznih ili uvjetnih KT, pri čemu posjet takvim točkama nije uvjet za dobivanje priznanja obilaznice.
- **Izborne kontrolne točke** obilaznik bira po vlastitoj želji, pridržavajući se zadanih uvjeta obilaznice. Izborne kontrolne točke nisu poimence navedene u dnevniku obilaznice, ali su određeni uvjeti prema kojima ih obilaznik može birati.

DNEVNIK PLANINARSKJE OBILAZNIKE

Na kraju, recimo i nešto o dnevnicima planinarskih obilaznica.

Svaka obilaznica treba imati prikladan dnevnik ili karton za utiskivanje žigova na KT. Dnevnik obilaznice treba biti praktičnoga formata (najpraktičniji je standardni format A6 (10,5 × 15 cm) i treba sadržavati:

1. jasno objašnjena pravila obilaska, tj. uvjete za dodjelu priznanja obilaznice,
2. popis KT i, po potrebi, poblize natuknice o mjestu gdje se nalaze žigovi,
3. prostor za upis osobnih podataka obilaznika,
4. prostor za utiskivanje žigova ili za fotografije s KT,
5. adresu na koju treba poslati dnevnik po stjecanju uvjeta za priznanje,
6. prostor za upravljačevu ovjeru da je obilaznik stekao uvjete za dodjelu priznanja,
7. shemu puta ili zemljovid.

Neki dnevници osim tih elemenata imaju i opis puta u obliku vodiča. Opis mora biti jasan, točan i jezgrovit kako bi bio koristan i upotrebljiv. Ako obilaznica ima zadan put i ako u dnevniku nema opisa puta, trebaju biti naznačene barem udaljenosti između KT i težine pojedinih dijelova puta, ako postoji potreba da se obilaznika na to upozori.